

Regioarrangement FruitDelta-Rivierenland

FruitDelta-Rivierenland is een regio gevormd door de Tielervaard, de Culemborgerwaard, de Betuwe, de Bommelerwaard en het westen van het Land van Maas en Waal. Drie grote rivieren domineren het gebied: de Maas, de Rijn en de Waal. Zij vormen een cruciale schakel in de Nederlandse delta. De afwisseling van weidse rivieren en uiterwaarden, kleinschalige, besloten oeverwallen en open kommen kenmerkt het landschap van het Rivierenland.

In de regio werken acht gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel samen. Ze doen dat ook in de regio-organisatie FruitDelta-Rivierenland. De door de regio-organisatie samen met de gemeenten opgestelde Gebiedsagenda 2.0 fungeert als onderligger van het regioarrangement. De regio heeft ruim 250.000 inwoners en kent in totaal ongeveer 80 kernen.

Waar staan we

FruitDelta-Rivierenland kent een sterke identiteit, maar is ook een regio waar de ruimtelijke kwaliteit onder druk staat. Op de oeverwallen is veel van de kleinschaligheid van het landschap verloren gegaan door verstedelijking, agrarisch gebruik en de aanleg van grote bedrijfsgebouwen en kassen. De A2, A15 en provinciale wegen trekken steeds meer bedrijvigheid aan, waardoor het open en landelijk karakter van de komgronden wordt aangetast. De nieuwe ruimtevragen, voor wonen, werken en energie, zetten de ruimtelijke kwaliteit van de regio steeds verder onder druk. De ruimtelijke ordening en inrichting moeten passend blijven bij de identiteit van de regio. Het is van belang de juiste functie op de juiste plek te situeren en de inrichting aan te laten sluiten bij het karakter van het landschap, de steden en de dorpen.

Het unieke landschap en de ruimte biedt kansen. De ambities van FruitDelta-Rivierenland zijn:

- krachtige landbouwregio, toonaangevend in fruit- en boomteelt en andere tuinbouwgewassen, waar we veilig wonen en werken op de hoge delen (oeverwallen);
- een robuust groen-blauw raamwerk voor biodiversiteit en toekomstig waterbeheer;
- (inter)nationaal, regionaal en lokaal goed verbonden door wegen en water;
- inzetten op duurzame energie, o.a. door windmolens langs de A15 en A2;
- voorbereid op een toekomst met meer wateroverlast, droogte en hitte;
- meer recreatie en toerisme, waarbij wordt voortgebouwd op de historische identiteit;
- leefbaarheid kernen en kracht van kleine gemeenschappen benutten (brede welvaart).

Kansen en dilemma's

- Natuur en landbouw

FruitDelta-Rivierenland bestaat voor een groot deel uit landbouw- en natuurgebieden. Landbouw is een onderdeel van de identiteit en drager van het landschap. Het landelijk gebied wordt dooraderd door een natuurnetwerk, gekoppeld aan de grote rivieren en natte komgronden met wettingen. De regio staat voor de uitdaging om een toekomstbestendige landbouwregio te zijn, in balans met robuuste natuurwaarden. Via het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) geven we samen met de provincie uitvoering aan dit perspectief.

Wat betreft *natuur* zijn de grote rivieren als lange natuurlinten bepalend. Iedere rivier heeft haar eigen kenmerkende natuurwaarden: de Waal is hoog-dynamisch en ruig, de Nederrijn-Lek en de Maas zijn laag-dynamisch door de stuwen en de omgeving van Sint Andries is uniek: hier komen twee Europese riviersystemen (Maas en Waal) bij elkaar. In de binnendijkse gebieden rijgen de Linge en de wettingen natuurgebieden aaneen. Ook op de oeverwallen bevinden zich natuurgebieden, zoals op landgoederen.

De *landbouw* heeft een sterke relatie met de ondergrond. In de rivierkomgronden bevinden zich grootschalige weidegebieden met melkveehouderij, op de oeverwallen liggen van oudsher de akkers, fruitgaarden en -geconcentreerd bij Opheusden- laanboomteelt. In Maasdiel bevinden zich ook kassen en paddenstoelenteelt. In diverse uiterwaarden wordt nog vee geweid. FruitDelta-Rivierenland is een krachtige landbouwregio en wil dat blijven. De ruimtelijke druk op het agrarisch gebied is groot, de stikstofproblematiek relatief beperkt. Om in de toekomst een krachtige landbouwregio te blijven, zetten we in op versterking van de regionale samenwerking.

- **Leefbare steden en dorpen**

Het behouden of verbeteren van de *leefbaarheid* in steden en dorpen in de regio is een belangrijk punt van aandacht. In dorpen staat het voortbestaan van voorzieningen zoals winkels, het openbaar vervoer, het dorps huis, de sportvoorzieningen en het culturele aanbod onder druk. In FruitDelta-Rivierenland blijft het geboortsaldo tot minstens 2040 positief. De bevolking zal groeien naar 275.000 in 2030 en 290.000 inwoners in 2040. In de Woondeal Rivierenland zijn afspraken gemaakt voor de bouw van 13.000 woningen. Recreatie en toerisme kunnen bijdragen aan het behouden van voorzieningen en daarmee de leefbaarheid in de dorpen en steden. Inwoners van de regio geven aan dat er te weinig culturele voorzieningen zijn. Ook deelname aan sportverenigingen is lager dan in andere regio's.

- **Energievoorzieningen**

Het toekomstbestendig maken van de *energievoorziening* is essentieel. De klimaatverandering verloopt snel en noopt tot een energietransitie. Met het vaststellen van de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 FruitDelta Rivierenland committeerden de RES-partners zich aan de opwerk van 1,2 TWh ofwel 1.200 GWh duurzame elektriciteit per jaar uit wind en zon in 2030. Energiebesparing, opwek van duurzame elektriciteit en duurzame warmte zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een grote uitdaging voor Rivierenland is ruim 80 kernen een alternatief voor aardgas te bieden zonder heel veel extra elektriciteit te gebruiken. In het samenwerkingsverband 'Gelderse Energie-Infrastructuur' (GEIS) werken provincie, netbeheerders en Gelderse RES-regio's samen aan het oplossen van knelpunten in de bestaande energie-infrastructuur én aan de ontwikkeling van een toekomstig energiesysteem. Dit is cruciaal, want een goed functionerend energiesysteem is een sturende randvoorwaarde voor veel andere opgaven, zoals woonagenda, warmtetransitie, regionaal programma werklocaties (RPW) en laadinfrastructuur voor mobiliteit.

- **Overig**

De goede bereikbaarheid en de daaraan gekoppelde bedrijvigheid brengen werkgelegenheid met zich mee. Bestaande afspraken over *werklocaties en bedrijventerreinen* zijn het vertrekpunt, waarbij ook wordt geanticipeerd op ruimtebehoefte na 2030. De unieke ligging tussen de rivieren geeft de regio haar identiteit, maar het brengt ook uitdagingen met zich mee op het gebied van *mobiliteit*. De regio heeft een uitvoeringsagenda Mobiliteit 2023-2026 ontwikkeld. *Recreatie en toerisme* dient waardevol te worden ingezet om voorzieningen te behouden (vergroten leefbaarheid), voldoende recreatie mogelijk te maken (versterken vitaliteit van inwoners) en het landschappelijke karakter van de regio beleefbaar te maken. Het is een middel om integraal bij te dragen aan de uitdagingen van de toekomst in de regio.

Oplossingen

De opgaven versterken elkaar, maar kunnen soms ook botsen. Het regioarrangement beoogt vanuit een visie op de samenhang van opgaven de kansen te benutten. Onze ambities tot 2030 zetten we hier kort op een rij.

Wat betreft *natuur* zetten we in op:

- versterking van biodiversiteit door groen-blauwe dooradering van het landelijk gebied;
- gebiedsprogramma's waarin we het natuurperspectief uitwerken;
- integrale uitvoeringsprojecten voor afronding van GNN, uitvoering maatregelen Natura 2000 en realisatie GO met EVZ's;
- concretisering van overgangsgebieden Natura 2000;
- uitvoering van Gelderse Maatregelen Stikstof;
- inrichting van klimaatrobuuste weteringen (zoals Boven-Linge), met realisatie van KRW-opgaven, landschapsversterking en recreatieve toegankelijkheid;
- realisatie van Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) Sint Andries met integrale gebiedsaanpak;
- het benutten van de Linge als structuurdrager voor klimaatbuffers.

Wat betreft *landbouw* zetten we in op:

- gebiedsprogramma's waarin we het landbouwperspectief uitwerken;
- aanpakken van knelpunten op het wegennet door de agrarische verkeersdruk;
- het samen met de sectoren onderzoeken en uitwerken van consequentie water en bodem sturend, waaronder toekomstige waterbeschikbaarheid;
- versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het agrarisch landschap door middel van groen-blauwe dooradering, stimuleren erfbeplanting en een visie op teeltondersteunende voorzieningen.

Om de *leefbaarheid* van dorpen en steden te behouden en te versterken zetten we in op:

- ruimte voor ontmoetingen, sport en bewegen en cultuurbeleving bij het ontwerpen van nieuwe buurten en wijken;
- onderzoek hoe een minimum aan voorzieningen in dorpen kan blijven bestaan;
- het creëren van een openbare ruimte die uitnodigt tot bewegen en ook bijdraagt aan ontmoeting en leefbaarheid.

Op het gebied van de *energievoorzieningen* zetten we in op:

- energie besparen!
- realisatie van de RES-ambities;
- het beter in beeld krijgen van de samenhang tussen elektriciteit en warmte, ook in combinatie met de thema's wonen, werklocaties, mobiliteit en specifieke sectoren zoals de glastuinbouw en keramische industrie;
- onderzoek naar de impact van netcongestie op de realisatiemogelijkheden van belangrijke opgaven zoals RES, woonagenda, warmtetransitie, regionaal programma werklocaties en de laadinfrastructuur voor mobiliteit;
- versnellen van (en voorkomen van vertraging in) de realisatie van de energie-infrastructuur en het integraal programmeren ervan;
- ontwikkelen van slimme regionale energie-oplossingen om netcongestie te reduceren;
- ontwikkelen van een visie op een benodigd/gewenst energiesysteem (ook na 2030).

Wat betreft *werklocaties en bedrijventerreinen* zetten we in op:

- anticiperen op de ruimtebehoefte in de periode na 2030;
- het beter benutten van bestaande bedrijventerreinen;
- het faciliteren van alleen die grootschalige bedrijven die van regionale meerwaarde zijn;
- het cluster Tiel als één van de drie provinciale locaties voor grootschalige logistiek (XXL).

Ten aanzien van *recreatie en toerisme* zetten we in op:

- het faciliteren van groei in recreatie en toerisme;
- het beleefbaar en toegankelijk maken van het landelijk gebied;
- vijf regionale identiteitsopgaven: rivierbeleving, versterken recreatieve routestructuren, gastvrije binnensteden, agrotourisme en cultuurhistorische landmarks;
- marketing en promotie van de drie streken binnen de regio: Betuwe, Bommelerwaard en Land van Maas en Waal.

Wat betreft *mobilititeit* zetten we in op:

- betrouwbare regionale autoverbindingen, met oog voor doorstroming en leefbaarheid;
- een veilig en compleet regionaal autonetwerk;
- een mobiliteitsketen die op orde is, met aandacht voor goede oeververbindingen en behoud van veren als cruciale verbindingen in de keten;
- stimuleren van het gebruik van de fiets en bereikbaarheid van het OV;
- een risico gestuurde aanpak van verkeersveiligheid in de regio;
- een schonere automobiliteit en het stimuleren van slim en innovatief reisgedrag.

We willen de komende jaren gezamenlijk proces ingaan om de betekenis van water bodem sturend en klimaatadaptatie met langjarige klimaateffecten -zoals extreme pieken en dalen, langjarige droogte en zeespiegelstijging- te vertalen naar maatregelen in het heden. Zodat er ruimte is voor een passende transitie van landbouw, (rivier)natuur en doordachte structurende keuzes in ruimtegebruik op de hogere en lagere delen van de regio. De als bijlage bijgevoegde plaat geeft een visualisering van de regionale opgaven in FruitDelta-Rivierenland.

Over de totstandkoming

In het regioarrangement maken we afspraken over de manier waarop we de ruimte in regio Rivierenland de komende twintig tot dertig jaar inrichten. Hierbij bouwen we voort op de Gebiedsagenda van regio FruitDelta Rivierenland.

Het regioarrangement is interactief en met grote betrokkenheid van partners tot stand gekomen. De insteek is om de concrete uitwerking in gebiedsprogramma's vorm te geven, waarbij de bouwstenen uit het VLGG nog een integratieplan nodig hebben. Het hele totstandkomingsproces is opgehangen aan de onderlinge bereidheid tot samenwerking.

In meerdere werkbijeenkomsten bespraken ambtelijke vertegenwoordigers van gemeenten, regio en provincie de afspraken. Het proces én het regioarrangement in opbouw is op een drietal momenten toegelicht en inhoudelijk besproken in het portefeuillehoudersoverleg van de wethouders ruimtelijke ordening Rivierenland. In mei en juni zijn alle individuele raden inhoudelijk geïnformeerd en eind juni ook alle colleges van B&W.

Vervolgstappen

Hoewel het regioarrangement voortbouwt op bestaand beleid, zien partners het mogelijk deels ook als nieuw beleid. Het uitgangspunt is dat het een arrangement van de regio is. Regionale besluitvorming erover is daarom gewenst. De colleges hebben in de zomer de mogelijkheid om inhoudelijk te reageren op het concept. Na het zomerreces gaat de laatste conceptversie opnieuw langs de collegeafzenders. Dan krijgen de colleges ook de vraag of ze het regioarrangement met een positief advies aan hun raden willen voorleggen. Op 18 september is er een regionale raadsavond over het regioarrangement. Indien tot besluitvorming in de raden wordt overgaan, vindt dit in oktober in de diverse raadsvergaderingen plaats.

Regio FruitDelta-Rivierenland groeit en bloeit!